

Patrimoni

Un estudi afegeix motius urbanístics en l'enderroc de Santa Maria el 1936

L'historiador Pau Vinyes recull en les memòries de l'alcalde de l'època que l'església feia nosa enmig dels carrers estrets i no deixava créixer Puigcerdà

MIQUEL SPA
Puigcerdà

Un estudi d'un historiador basat en documents de l'època apunten que l'enderroc de l'església Santa Maria de Puigcerdà, en l'esclat de la Guerra Civil espanyola, no tan sols va ser un acte revolucionari contra els estaments religiosos sinó que també va estar motivat per un interès urbanístic. En aquest sentit, l'enderroc «a pic i pala» de l'església com repeteix la cultura popular a Cerdanya, també va obeir a la voluntat d'esponjar el carrer Major i obrir enmig de l'eixam de carrers estrets, un nou espai a un nucli històric de Puigcerdà, l'actual plaça de Santa Maria.

L'historiador Pau Vinyes, que està preparant un informe complet que ha de ser publicat l'any que ve, s'ha sumergit en documentació dels primers anys de la dècada dels trenta i en alguns posteriors que en fan referència per sostenir que l'enderroc de l'església de Santa Maria «no tan sols» va ser una acció revolucionària sinó que també una operació urbanística per esponjar el nucli antic de la capital cerdana. Entre els documents que ha analitzat Vinyes i ha unes breus memòries de Jaume Palau i Soldevila, l'alcalde de Puigcerdà l'any 1936, quan el temple va ser tirat a terra per, segons recullen les cròniques, membres de la CNT-FAI. Es tracta d'unes memòries que estan dipositades a l'Arxiu General Militar d'Àvila.

Vinyes ha explicat sobre l'alcalde Palau que «arran de la proclamació del president Lluís Companys i Jover del 6 d'octubre de 1934, s'invocà en l'afer a nivell local, fet presoner un cop la proclama fracassà. Empresonat conjuntament amb tres companys puigcerdanencs més fins al seu alliberament sota fiança el 14 de febrer de 1935». En esclatar la guerra, continua Vinyes en el seu informe, «Palau serà nomenat alcalde en representació d'ERC. Durant el seu curt període a la batllia de Puigcerdà iniciarà un seguit de projectes i reformes, entre les quals destaquen l'enderroc de l'església de Santa Maria, només se'n salvà el campanar, per tal

Les feines d'enderroc de l'església Santa Maria de Puigcerdà en l'esclat de la guerra el 1936

L'evolució

Un segle després, la plaça creada és el cor de la vila

L'enderroc de l'església Santa Maria de Puigcerdà es va fer d'una manera acurada, peça a peça, mirant de conservar les que es podrien reaprofitar, segons ha explicat l'historiador Pau Vinyes. Tant és així que la portalada gòtica que feia d'accés principal al temple i que quedava just a la boca del carrer Major, es va instal·lar després a l'església de Sant Domènec. Així, el temple que presideix el Passeig 10 d'Abril, ofereix l'entrada que ho va ser de l'església enderrocada.

Quasi un segle després d'aquell enderroc, la visió que el temple creava un tap d'ampolla al centre de la vila s'ha evidenciat com a encertada. La plaça Santa Maria, espai que va sorgir del solar deixat per l'església, ha esdevingut com el gran espai central de Puigcerdà, amb un rol més predominant que la plaça de l'Ajuntament o la plaça Cabrinetty, la qual havia estat la plaça Major. La també coneguda com a «plaça del campanar» acull amb la adjacent plaça dels Herois, l'oficina de turisme, activitats populars així com la principal oferta d'oci i restauració de la vila. ■

El carrer Major i l'església

L'historiador Pau Vinyes

«Si no hagués estat un tap per al carrer Major, segurament encara hi seria»

MIQUEL SPA
Puigcerdà

L'historiador Pau Vinyes, Barcelona 1964, explica que «en els treballs d'arqueologia que s'hi van fer, els que hi van intervenir van explicar que el temple es va treure pedra a pedra i que l'interior no es va cremar; la imatgeria i el mobiliari es va cremar a l'exterior. Això era habitual quan s'havia de cremar una església per tal que la gent del poble ho veïés. Els arqueòlegs també diuen que l'enderroc no es va fer a pic i pala però treien les pedres amb cura. I l'alcalde, en les seves petites memòries ja diu que l'església era un desatorb; que l'enderroc ja es preveia i l'acte revolucionari va ser l'excusa perfecta». Vinyes hi afegeix que «si mires un plànol de l'època es veu com l'església taponava el carrer Major; la idea d'esponjar el carrer Major ja existia, però ningú s'havia atrevit a portar-ho a terme, però l'esclat revolucionari del 36 ho va precipitar. És una hipòtesis plausible. Es va barrejar l'esclat revolucionari anticlerical i la necessitat d'esponjar el nucli antic». Sobre la possibilitat que el mateix enderroc hagués estat directament ordenat per algú o alguna entitat política, Vinyes considera que la mateixa consciència col·lectiva que l'església feia nosa ja va esdevenir un acte detonant que va dirigir l'acció. Vinyes remarca que «si l'església no hagués taponat el carrer Major segurament no l'haurien enderrocats». ■